



Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

Avatud Eesti Fond

Algatused ja toetused 2023. aastal

Demokraatia kaitsmine – tõhusaim vahend väärinfo vastu võitlemiseks



Mall Hellam, Avatud Eesti Fondi juhataja

2023 oli värvigamma poolest kirev tuues kaasa nii muret kui rõõmu. Sõda Ukrainas ei näidanud lõppemise märke ning oktoobris lahvatanud Iisraeli-Gaza konflikt tõi endaga kaasa uusi pingeid ja süvendas ühiskondlikke lõhesid. Taolises ärevas ja emotsioonidest laetud infokülluse ajastul on oluline keskenduda faktidele ja olla allikakriitiline. Sel aastal tõusis Avatud Eesti Fondi tegemistes esile väga oluline teema: väärinfo ehk desinformatsioon. See aga kujutab endast suurt ohtu demokraatiale, õõnestab usaldust ning võimendab polariseerumist erinevate ühiskonnagruppide ja vaadete vahel.

Kuid oli ka positiivseid arenguid. Saime endale esimest korda naispeaministri ning märtsis toimunud valimiste järel moodustasid koalitsiooni liberaalsed erakonnad. Lisaks saavutasid Eesti kodanikuühendused mitmete oluliste ja pikaajaliste huvikaitse eesmärkide saavutamise: alates 2024. aastast ei saa Riigikogu liikmed enam isiklikult jagada toetusi ehk katuserahasid eelistatud mittetulundusühingutele. Oluliseks võiduks vabakonna jaoks saab pidada ka Riigikogus vastu võetud abieluvõrdsuse ja kooseluseaduse rakendusakte, mille eest on Eesti inimõiguste ja vähemuste organisatsioonid aastaid seisnud. Lisaks tehti edusamme nõusolekuseaduse osas, mis tagab paremad kaitsevõimalused seksuaalvähivalla ohvritele ning edasi on liikunud ka vaenukõne kriminaliseerimise protsess.

Nimetatud teemade eest on seisnud aastad ka mitmed Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetuste rahastatava Aktiivsete Kodanike Fondi (ACF) projektide elluviijad. AEFi juhitava ACF-i jaoks tähendas 2023. aasta, et programm hakkab lõpusirgele jõudma ning lõpuks sai näha ka programmi tulemusi ühiskonnas toimunud selgete muutuste näol. COVID-19 ja Ukraina sõjaga kaasnenud vaimse tervise kriisi tulemusena on suurenenud vaimse tervise tähtsustamine ning mitmed ACFi projektid on kahtlemata kaasa aidanud paranenud hoiakute kujunemisele, lisaks ka eelpool nimetatud eesmärkide saavutamisse.

ACFi lõpusirgele lähenedes saame öelda, et saavutasime eesmärgid ka kahepoolsete suhete valdkonnas. Projektide elluviijad, kes on edukalt kahepoolsetes koostöösuhetes osalenud ja külastanud nii doonoreid

kui ka teisi ACFi riike ja nende vabaühendusi, omandasid väärtuslikke kogemusi ja loonud püsivaid koostöösuhteid, mis ulatuvad projektidest kaugemale.

Üks olulisemaid näiteid on Bulgaaria ACFi eestvedamisel korraldatud konverents, et käsitleda desinformatsiooniga seotud väljakutseid ja meediakirjaoskuse edendamise vajadust Kesk- ja Ida-Euroopas. Üritus tõi kokku nimekaid eksperte nagu näiteks Bulgaaria meediajuht Hristo Grozev ja tuntud politoloog Ivan Krastev, Eestist kogemust jagasid strateegilise kommunikatsiooni ekspert Raul Rebane ja Delfi uuriva ja faktikontrolli toimetuse juht Holger Roonemaa. Tõdesime, et väärinfo levik on õõnestanud usaldust, suurendanud ühiskondlikku polariseerumist ja kahjustanud demokraatiat – meie, kodanike, roll on selle vastu aktiivselt võidelda.

Arutelusarjas „Vabaduse Hääled“ kõlasid 2023. aastal erinevad teemad nagu näiteks Ukraina sõda ja selle juurpõhjused. Teemaks tuli ka Venemaa imperialismihalus, vastutuse küsimused, aga ka propaganda ja desinformatsioon, killustunud opositsioon ning Venemaa tulevik.

Veebruaris rääkisime meie arutelusarja „Vabaduse Hääled“ vestlusõhtul Venemaa tulevikutsenaariumitest ja killustunud opositsiooniaktivistide olukorrast, kus vestlesid Venemaalt Eestisse pagenud kodanikuaktivist Nikolai Artemenko ja ajaloolane David Vseviov. Arutelu tõdeti, et vene ühiskond on propaganda ohver ning venelaste arvamust on raske, kui mitte võimatu muuta, sest inimestel ei ole ligipääsu muudele infoallikatele, kui riigikanalitele.

Maikuus toimus iga-aastane Lennart Meri konverents, kellega koostöös korraldasime „Vabaduse Hääled“ egiidi all kaks arutelu. Esmalt toimus брифинг koos Ukraina kodanikuaktivistidega Ukraina olukorrast, milles selgus, et kodanikuühiskonna tegevus oli lahutamatu osa Ukraina vastusest Venemaa agressioonile ja osutus selle edu oluliseks teguriks. Samal päeval toimus ka arutelu „Мы живем, под собою не чуя страны: Russian Self-Perception“, kus ajaloolase David Vseviovi juhtimisel arutleti olukorrast Venemaal, vene kodanikuühiskonnast ja sellest, kuidas välismaal viibivad venelased saavad arenguid kodumaal mõjutada. Osalesid poliitilise filosoofia professor Greg Yudin, ajakirjanik Jekaterina Kotrikadze, vanemteadur Carnegie sihtasutuses Andrei Kolesnikov ja Anton Barbashin, Riddle toimetuse direktor.

Teine arutelusarja „Vabaduse Hääled“ vestlusõhtu, kus samuti Venemaa tuleviku, aga ka olemuse üle arutlesime, toimus maikuus koos ühe meie aja hinnatuma vene autori Mihhail Šiškiniga. Kirjanik rõhutas, et ilma patukahetsuse ja süü omaksvõtmiseta ei ole uus demokraatlik algus Venemaal võimalik ning tema hinnangul laguneb Venemaa tulevikus mitmeks väiksemaks riigiks ja selle kohta on märke õhus juba praegu.

Käsmus toimunud vestlusõhtu "Tõde ja õigus – Venemaa variant" keskendus Venemaa väikerahvaste saatusele Burjaatia ja Jakuutia näitel. Arutlesid Anna Zujeva Vaba Burjaatia Fondist ja aktivist Raisa Zubareva Vaba Jakuutia Fondist. Tõdesime, et väikerahvasta kultuuripärandi ja keele säilitamine on vene keele domineerimise tõttu keeruline. Oma rolli mängib ka Ukraina sõda, kuhu mitmeid väikerahvaid sõdima mobiliseeriti ning mis on paljusid ajendanud kolima naaberriikidesse ja Venemaa väikrahvaste olukorda veelgi keerulisemaks muutnud.

Aprillis pidasime meie 33. sünnipäeva, mille raames andsime ka välja iga-aastase Koosmeele preemia. Seekord tunnustasime noort tõlkijat Katja Novakit Ukraina ja Eesti vahelise kultuurisilla ehitamise eest. Vaatamata oma noorusele on Novak jõudnud märkimisväärselt palju ära teha meie kahe rahva lähendamiseks ja üksteismõistmiseks kirjanduse ja kultuuri kaudu, mis eriti oluline just praegusel raskel sõjaajal.

Augustis võtsime Arvamusfestivalil luubi alla valimised ja küsisime koos Eesti, Ungari ja Türgi ekspertidega, kas on mõtet käia valimas, kui valimistulemused on sageli pettumust valmistavad. Ka siin tõdesime, et kui soovime pettumust demokraatias ja valimistes vähendada, siis on lahenduseks meediakirjaoskuse arendamine. Kodanikena tuleb meil teha rohkem, et meie lähedased ja sõbrad, kes valimas ei käi, läheks valima ja toetada aktiivselt nende meediakirjaoskuse paranemist.

Oktoobris toimunud XXVI Avatud Ühiskonna Foorumil jõudsime järeldusele, et väärinfo väljakutsetega toimetulekuks on vaja mitmetahulist, ennetavat, ja koostööpõhist lähenemist, kaasates valitsusi, institutsioone ja kindlasti ka kodanikuühiskonda. Foorumil jagasid enda teadmisi ja kogemusi väärinfoga võitlemisel Euroopa Komisjoni Eesti Esinduse juht Vivian Loonela, Eesti suursaadik Leedus Kaimo Kuusk, Bulgaaria andmeteadlane Nikola Tulechki, Poola meediakirjaoskuse koolitaja Maciej Sopylo, uurivajakirjanik Inga Springe, kommunikatsiooniekspert Raul Rebane, Delfi uuriva-ja faktikontrolli toimetuse juht Holger Roonemaa ja strateegilise kommunikatsiooni ekspert Ilmar Raag.

Novembris korraldasime Valgevene sõltumatu uudisteportaali Charter'97 toimetusele järjekorras juba kolmanda õppevisiidi Tallinnasse, et jagada Eesti kogemusi küberturvalisuse ning meedia ja infosõja valdkonnas. Ikka selleks, et võidelda tõhusamalt Lukašenko ja Putini režiimi katsetega rünnata sõltumatut meediat.

Kirev 2023. aasta näitas, kui oluline roll on kodanikuühiskonnal desinformatsiooni ja propaganda vastu võitlemisel. Kõige tõhusamad vahendid on demokraatia kaitsmine, demokraatliku kultuuri soodustamine ja kodanikuharidus. On meil ju olemas elav näide idanaabri näol, mis võib juhtuda, kui me infos kübetki ei kahtle.

Avatud Eesti Fondi algatused ja toetused aastal 2023

Elujõuline ja kestlik vabakond	
Meediavabaduse eest ja väärinfo vastu Euraasias	382 882,26
Kodanikuõiguste haridus aktivistidele	83 246,96
Kogemuste sild - abi demokraatia ehitamise aktivistidele	114 088,70
Keskkonnakaitse ja inimõiguste platvormi arendamine	450 306,96
Kokku	1 003 516
Sotsiaalne sidusus	
CERV1 projekt "CoviDemocracy in the Baltics"	42 285
ECAS projekt FreeMed	22 104
ECAS projekti FreeMed omaosalus	4 906
Koosmeele auhind	1 745
Algatus "Üks kõigi ja kõik võrdsuse eest"	432
Võrgustikevaheline koostöö	3150
Kokku	74 621

Aktiivsete Kodanike Fond

Wildstream	Narva-Jõesuu kodaniku aktiivsuse tõstmine	20 000
Vana-Pärnu Kogukond	Vana-Pärnu Kogukond MTÜ võimekuse ja jätkusuutlikkuse kasvatamine läbi uute kontaktide ja teiste edulugude	19 430,90
MTÜ Peipsi Koostöö Keskus	Peipsimaa kultuuri- ja kultuurikogukondade koostöö ja võimestamine	19 967,40
Masaan	MTÜ Masaan juhtimis- ja koostöövõimekuse edendamine	20 000
Kogukonnapraktika	Kogukonnapraktika programmi arendus	19 964,40
Heateo Sihtasutus	Heateo kogukonna programm	19 913,76
Eesti Folkloorinõukogu	Eesti Folkloorinõukogu kuraatorite võrgustiku arendamine	19 999,55
Eesti Laste ja Noorte Diabeedi Ühing	Organisatsiooni võimestamine seoses erivajadustega laste tugisüsteemi reformiga	19 644,68
MTÜ Nähtamatud Loomad	Nähtamatud Loomad: kodanikuühiskonna heaks	19 173,60
Eesti Keskkonnahariduse Ühing	Eesti Keskkonnahariduse Ühingu huvikaitsevõimekuse suurendamine	14 469,24
Little Black Fish	K.A- kodanikuaktivismi ja vabaühenduste tugisüsteemide loomine ja arendamine ühisloome ja loovaktivismi kaudu maapiirkondades	17 239,20
Palverännutee	Palverännutee viie lõigukeskuse loomine. Koostöövõrgustiku ühistegutsemise ning sise-/	19 999,35

	välissuhtluse väljatöötamine ja arendamine	
SA Domus Dorpatensis	DD Sihtasutuse professionaalse koolitusvõimekuse arendamine	19 996,17
Eesti Lugemisühing	Eesti Lugemisühingu võimekuse tõstmine düsleksiaga laste vanemate huvide esindamisel hariduspoliitikate kujundamisel läbi düsleksia teema nähtavuse suurendamise	19 625,78
MTÜ Loomus	Loomade eestkoste valdkonna huvikaitse arendamine	20 000
Fenno-Ugria Asutus	Demokraatia kool Eesti soome-ugri kogukondadele uue geopoliitilise olukorra mõistmiseks ja selles toimetulekuks	18 500,00
Eesti Tsöliaakia Selts	Eesti Tsöliaakia Seltsi tegutsemisvõimekuse arendamine	16 144,82
Avatud Hariduse Liit	Uute õppekavade ja koolitusmetoodika koostamine ning digiõppeks valmistumine	19 992,20
Eesti LGBT Ühing	Norra õppereis Exploring LGBTQ Rights and Democracy in the Norwegian Bible Belt 2.-5.mai	1 888,29
Citizen OS	Osalemine Norra arvamusefestivalil Arendalis 13.-16.08	840,39
Holger Roonemaa	Osalemine konverentsil "The Role of CS in Countering Disinformation and Promoting Media Literacy" Sofias 6- 8.06.2023	1 088,42
Stratkom	Osalemine konverentsil "The Role of CS in Countering Disinformation and Promoting Media Literacy" Sofias 6- 8.06.2023	987,46
Citizen OS	Osalemine konverentsil "The Role of CS in Countering Disinformation and	917,17

	Promoting Media Literacy” Sofias 6-8.06.2023	
Poliitikauuringute Keskus Praxis	Osalemine konverentsil “Partnership for Democracy Development and Peace” Riias 11.-12.09.2023	266,98
Domus Dorpatensis SA	Osalemine konverentsil “Partnership for Democracy Development and Peace” Riias 11.-12.09.2023	149,00
Arengukoostöö Ümarlaud	Osalemine konverentsil “Partnership for Democracy Development and Peace” Riias 11.-12.09.2023	151,00
Valgamaa Puuetega Inimeste Koda MTÜ	Valgamaa Puuetega Inimeste Koja sotsiaalsete tugigruppide võimekuse suurendamine	32 160,06
Avatud Eesti Fond	AEF-i sõidud kahepoolsete suhete raames 2023.a.	5 175
Avatud Eesti Fond	AEF-i sõidud RCSI raames 2023.a.	31 820
Avatud Eesti Fond	ACF-i admin	113 273
Vabaühenduste Liit	ACF konsortsiumi tasu	36 000
Kokku		536 618

